

KELÂM İLMİ

<"xml encoding="UTF-8?">

KELÂM İLMİ

Kelâm ilmi İslâm'a özgü bir şey değildir. Diğer ilahi dinler de kendilerine has kelâm-i bahislere sahip olabilirler. Ama biz burada İslâm-i Kelâmı ele alacağız. Nerede bu ilimden mutlak olarak söz edilirse maksat "İslâm-i Kelâm"dır.

KELÂM İLMİ"İN VAZİFELERİ

"Kelâm ilmi"nin üç önemli vazifesi vardır:

1) Dinin temel inançlarını belirlemek:

Dini inançları açıklayarak tertipli ve düzenli bir şekilde ileri sunmaya ihtiyaç duyulmasının sebebi; Kuran'ı Kerimde (Mukaddes metnin tabiatı gereği) ve Masumların (a.s) sözlerinde inanç esaslarının düzenli ve klâsik bir şekilde sunulmamasıdır.

Kuran'ı Kerim, siyasi, tarihi, toplumsal, kültürel, fertsel, hukuksal, fıkıhsal ve diğer çeşitli konuları, inanç konularının yanında matrah etmiştir. Bu yüzden bu konulardan her birini, özellikle akide konularını ortaya çıkararak düzenlemek din alimlerinin çalışmalarına ihtiyaç duyar. İnanç kısmında bu vazife mütekellimin yani, kelâm ilmi konusunda söz sahibi âliminin vazifesidir.

2) Dini inançları açıklamak:

Mütekellim, dini inançları belirledikten sonra onları açıklayarak tefsir, tahlil ve ispat eder. Örneğin dini delillerden (Allah birdir) sonucunu kabullendikten sonra, akli delillerle bunu ispat etmeğe çalışır. Aynı şekilde, dini inançların birbirleriyle çelişmediklerini, aralarında uyumluluk olduğunu, aydınlatma vazifesi de mütekellime aittir.

3) Dini inançları savunarak şüphelere cevap vermek

: Mütekellimin diğer bir vazifesi, dine karşıt olan kimselerin, yaptığı itiraz ve eleştiriler karşısında, dini inançları savunmasıdır.

"KELÂM İLMİ"İN TARİFİ:

Kelâm ilminin yüklendiği vazifeyi göz önüne alarak şöyle diyebiliriz: "Kelâm İlmî; dini inançları belirleyen, açıklayıp ispat eden, şüphe ve itirazlar karşısında onları savunan bir ilimdir." [1] Şehit Mutahhari'de Kelâm ilminin bu üç vazifesi olduğuna inanarak, üsteki tarife yakın bir tarif getirmiştir.

"Kelâm ilmi, İslâm-i inançlar hakkında, yani İslâm açısından inanılıp, iman edilmesi gereken şeyler hakkında bahseder. Önce onları açıklar, sonra onları ispat etmek için, deliller getirir ve

onları savunur"[2]

"KELÂM İLMİ" NİN KONUSU

İlimlerden birçoğunun belirli bir konusu vardır. Örneğin matematiğin konusu, sayıdır. Yani bu ilmin bütün konuları ve önermeleri sayının kanunları hakkındadır. Ama bu, her ilmin, mutlaka bir konusu olmasını gerektirmez. Kelâm ilmi belirli bir konusu olmayan ilimlerden biridir. Bazen Allah ve onun sıfatları hakkında söz ederken, bazen kıyametten, bazense Peygamberler (a.s) hakkında konuşur.

Kelâm ilminin konularını, mevzusu belirlemez. Söz ettiğimiz vazife ve hedefler, ilmi Kelâmın konularını belirler.

BU İLME "KELÂM İLMİ" DENİLMESİNİN NEDENİ

İslâm-i akait ilmine: "Kelâm İlmî" denilmesi konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bunların bazılarını burada değineceğiz:

1. Bu ilim, insanın konuşma, delil ileri sürme ve kanıt gücünün çoğalmasına neden olduğundan bu ilme, ilmi Kelâm denilmiştir.
2. İlk akait kitaplarında genellikle konu başlıkların da (Cebir konusunda Kelâm) (Yaratıcıyı ispat etme konusunda Kelâm) vs.. kullanıldığından, bu ilme, kelâm ilmi denilmiştir.
3. İslâm'ın başlangıcında matrah olan ve birçok tartışmalara neden olan, en önemli ve sıcak konu: "Allah'ın Kelâmı"nın mahluk olup olmadığı konusu idi. Bu yüzden, bu ilme Kelâm ilmi denildi.

Bu konu üzerinde durmanın fazla yararı olmadığından bu kadarıyla yetiniyoruz.

"KELÂM İLMİ" NİN TARİHÇESİ VE ORTAYA ÇIKMASINDAKİ ÖNEMLİ SEBEPLER

Görüş sahipleri için ilmi Kelâmın dakik olarak, ne zaman ortaya çıktığını belirlemek zordur. Ama bilinen, birinci asrın, ikinci yarısında Müslümanlar arasında Cebir, ihtiyar, adalet gibi Kelâm konularının var olduğudur. Bu konuların matrah olduğu ilk resmi dini medrese, Hasan Basri'nin, ders meclisleri idi. Zamanın geçmesiyle kelâm ilmi gelişerek, Hariciler, Kadriye, Mütezile, Cehmiye, Mürcie ve vs... gibi çeşitli Kelâm-i guruplar ortaya çıkmaya başladı. Her gurubun kelâm-i inançları "Guruplar ve Mezhepler" veya; "Milel ve Nihal" ilminde açıklanmış olup bizim konumuzun dışındadır.

Başka bir açıdan şöyle diyebiliriz. Eğer "kelâm ilminden" kasıt akait konusunda delil ileri sunma yöntemiye bunun başlangıç noktası Kuran'ı Kerimin kendisi, Peygamberin (s.a.a), özellikle Emiru'l-Müminin Ali (a.s)'ın sözleridir. Bu sözlerin kelime kelime her yerinde dinsel inanç ortaya konularak, onları kanıtlamak için delil getirilmiştir.

Bu ilmin gelişip yayılmasındaki asıl sebep, İnsanları tefekküre çağıran, başkalarını kör-körüne taklit edip izlemekten men eden, Kuran'ı Kerimin kendisi ve masum önderlerdir. Elbette bu ilim

dalının, bu şekilde yayılmasında başka sebeplerinde etkisi olmuştur. Onlardan bazıları şunlardır.

1. Çeşitli dinlerden, değişik insanların, farklı görüşleri ve kendilerine has düşünce tarzlarıyla İslâm'a yönelmeleri.

2. Yahudi, Hristiyan ve diğer dinleri izleyen toplulukların, Müslümanlarla beraber yaşamaları ve bu vesileyle, birbirlerinin inançlarını tanımaları.

3. İslâm dünyasından, İslâm'a muhalif olan (Zenadige) adlı bir gurubun ortaya çıkarak, Müslümanlarla tartışma ve mücadeleye girişmeleri.

Bu sebepler, özellikle de Kuran'ı Kerim ve masum rehberlerin (a.s) halkı özgür ve bağımsız olarak, düşünmeye teşvik etmeleri, Müslümanların, dini inançlar konusunda daha fazla tahkik ve araştırmanın gerekliliğini hissetmelerine neden oldu. Bu yüzdendir ki Hicretin İkinci, üçüncü ve dördüncü asırlarında İslâm dünyasında, büyük Mütakellimler ortaya çıkmıştır.

KELÂM-I CEDİD (Yeni Kelâm)

İçinde bulunduğumuz yüzyılda "Eski Kelâm" karşısında "Yeni Kelâm" ıstılahı iyice yayılmıştır. Bunun sebebi son zamanlarda özellikle batılı ve dinsiz bazı düşünürler tarafından, dini inançlara karşı geçmişte var olmayan, yeni eleştiri, itiraz ve şüphelerin ileri sürülmesidir. Bu şüphe ve eleştirilere cevap vermek için yeni felsefi ve ilmi buluşları tanıyarak onlardan yararlanmak gerekir.

Bu konu, Kelâm ilminde bazı değişiklik ve yenilikleri zarurî kılmaktadır. Kelâm ilmindeki yeniliklerin, "dini inançlarda yenilik" anlamına gelmediği açıktır. Bundan kasıt: Yeni şüphelerin, kendilerine münasip cevaplar istemesidir. Bu şüphelerin hacmi çok fazla olduğundan Kelâm ilminde yeni cevapların verilmesiyle, bu ilimde göze batan bir gelişme ortaya çıkmaktadır. Böylece bu konulardan yoksun olan, eski Kelâmdan ayrı bir Kelâm oluşur ki, buna Kelâm-ı Cedit (Yeni Kelâm) denir.

Elbette bazı görüş sahipleri "Yeni Kelâm" ıstılahı yerine "Yeni Kelâm-i Konular" ıstılahının kullanılmasına izin vermişlerdir. Anlam ve kasıt belli olduktan sonra, bu lafzı tartışmanın fazla bir faydası da yoktur.

KONUNUN ÖZETİ:

1. Her Müslüman'ın bilip inanması gereken İslâm dininin temel inançlarına, "Usul-u Din" denir.
2. Kelâm ilminin üç önemli vazifesi vardır. A) Dinin temel inançlarının belirlemek B) Bu inançları açıklamak C) Dini inancı savunarak şüphelere cevap vermek. Öyleyse "Kelâm ilmi; dini inançları belirleyen, açıklayıp ispat eden, şüphe ve itirazlar karşısında onları savunan bir ilimdir."
3. Kelâm ilminin tek bir konusu yoktur. Öte taraftan onun konularını, mevzusu belirlemez. Söz ettiğimiz vazife ve hedefler Kelâm ilminin konularını belirlerler.
4. Bu ilme Kelâm ilmi denilmesinin nedeni: ya; insanın konuşma ve delil getirme gücünün

çoğalmasına neden olduğundan, veya; ilk akait kitaplarında konu başlıklarında genellikle “Cebir konusunda Kelâm” vs... kullanıldığından, yada; bu ilmin ortaya çıkış dönemlerinde matrah olan ve tartışmalara yol açan “Allah’ın Kelâmının” mahluk olup olmadığı meselesi olduğundan dolaydır.

5. Müslümanlar arasında Kelâm konularının matrah edilmesinin asıl kaynağı Kuran’ı Kerim, Peygamber (s.a.a) ve Emiru’l-Müminin Ali (a.s)dir. Ama resmi bir şekilde ilk Kelâm medresesi, Hicri birinci asrın ikinci yarısında, Hasan Basri (Ölüm, Hicri. 110) tarafından kurulmuştur.

6. İlmî Kelâmın gelişip yayılmasındaki asıl sebep, Kuran’ı Kerimin ve dini önderlerin öğretileridir.

Bunun yanında başka sebeplerde etkili olmuştur. Bunlar, şunlardan ibarettir

“ a)Çeşitli dinlerden değişik insanların farklı görüşleriyle İslâm dinini kabul etmeleri

“ b)Diğer dinlere tabi olan toplulukların Müslümanlarla beraber yaşamaları.

“ c)İslâm dünyasında dine muhalif olan “Zenadige” adında bir gurubun ortaya çıkması.

7. İçinde bulunduğumuz bu yüzyılda Kelâm konusunda göze batan bir değişim gerçekleşmiştir.

Bunun en önemli sebebi dini inançlara karşı yeni şüphelerin ileri sürülmesi ve bunlara yeni cevapların verilmesidir. Bu değişiklik bazılarına göre o kadar büyüktür ki “Yeni Kelâm” adında yeni bir ilim ortaya çıkarmıştır. Ama bazı görüş sahiplerine göre, Kelâm bir olup, en fazla yeni konular bu ilimde matrah edilmiştir.

“DİN”

DİNİN TANIMI

Lügat manası: Din Arapça da “İtaat ve ceza” anlamına gelir. “Megayisu’l-Lugat”da: Bu kelimenin kökü bir çeşit “teslimiyet ve uyumluluk” taşır. Din itaat anlamına gelir. Rağib İsfahani

“Müfredat” kitabında şöyle der:

“Din itaat ve ceza anlamına gelir. Şeriata, itaat edilmesi gerektiği için “din” demişlerdir.”

DİNİN KURAN’DA KULLANIŞ ŞEKLİ

Kuranı Kerim de din, çeşitli manalarda kullanılmıştır. Bazen ceza ve hesap[3], bazen kanun ve şariat[4], bazense itaat ve kulluk[5] manasına gelmiştir. İtaat ve kul olma anlamında kullanıldığında, genel anlam ifade ederek hatta putlara karşı yapılan itaat ve kulluğu da kapsamıştır.[6]

DİNİN KELÂMDAKİ İSTİLAHİ ANLAMI

Dinin lügat anlamını ve Kuran’ı Kerimin onu hangi manalarda kullandığı bu kitabın dışındadır.

Bizim için önemli olan dinin kelâm ilminde ki istilah-i (Religion) manasını tanımaktır. Batılı din araştırmacılarının, bu konuda ki sözleri çoktur. Din için çeşitli tarifler ileri sürmüşlerdir.

Onlardan bir kısmına burada değineceğiz.

1- Fertlerin, yalnız oldukları bir zamanda Uluhiyyet karşısında ki duygu, amel ve manevî

durumlarına din denir. (William James)

2- Din, insanların çeşitli topluluklarda kurdukları akait, amel, gelenek ve dini kuruluşlar[7]
topluluğudur. (Parsones)

3- Din, "Bütün varlıklar, bizim ilim ve marifetimizden daha üstün olan bir varlığın zuhur ve
eseridir" hakikatini kabul etmektir. (Harbirt Spencer) [8]

Bazı düşünürlere göre dinin tarifi çok zor, hatta imkânsız sayılsa da, ilmi bir konuda dinden
kastımızın ne olduğunu aydınlatmamıza engel değildir. Burada dinden kasıt şudur:
"Onu getirenin ve izleyenlerin, âlemlerin Rabbi tarafından olduğunu iddia ettikleri, inanç ve
emirler topluluğuna din denir."

Gerçekten âlemlerin Rabbi tarafından olursa buna (hak din) denir. Bu surette gerçekle mutabık
olup, insanın saadetini temin edecektir. Bir kısım Müslüman düşünürler, dini şöyle tarif
etmişlerdir:

"Allah'ın vahiy yoluyla, beşerin hidayet ve saadeti için peygamber tarafından gönderdiği emir ve
yasaklar topluluğuna din denir."

Bu tanım sadece hak dini kapsayıp dairesi birinci tanımdan daha dardır.
Her halükârda âlemlerin yaratıcısına (Allah'a) olan inanç, çoğunun yanında dinin esas temelidir.
Ne şekilde olursa olsun, böyle bir yaratıcıyı inkâr eden bir mektebe -markisizim gibi- din
denilmez.

KONUNUN ÖZETİ

1. Din lügatte itaat ve ceza (karşılık) anlamındadır. Bu kelime Kuran'ı Kerimde, ceza, hesap,
kanun, şariat, itaat ve kulluk anlamlarında kullanılmıştır.

Kelâm ilminde dinden kasıt: "Onu getirenin ve izleyenlerin, âlemlerin Rabbi tarafından olduğunu
iddia ettikleri inanç ve emirler topluluğuna din denir."

2. Âlemlerin yaratıcısına (Allah'a) inanmak çoğununa göre dinin esas temelidir. Böyle bir
yaratıcıyı inkâr eden mektebe din adı verilmez.

DİNİN ÇEŞİTLİ BOYUTLARI

İslâm düşünürleri, İslâm dininin öğretilerini üç kısımda toplamışlardır:

1-AKAİT (İnançlar)

Bu bölüm, ister onu bilmek ve inanmak Müslümanlığın şartı olsun ister olmasın dinin; varlık
âlemini, onu yaratıcı, başlangıç ve sonunu doğru şekliyle sunan, öğretilerini kapsar.

Böylece her dini izah, âlemdeki varlıkları niteleme makamında olursa, bu kısma girer.
Buradan da dinsel inancın, dini esaslardan daha genel anlam taşıdığı anlaşılır. Dini esaslar
sadece dinsel inancın onu bilip inanmak, Müslümanlığın şartı olan kısmını kapsar. Tevhit,
nübüvvet ve miad aslına olan inanç, gibi.

Kelâm ilmi gerçekte, dinin bu kısmına merbuttur. Bu yüzden ona “Akaid ilmi” de denir.

2- AHLAK

Bu kısım, insanın iyi ve kötü ahlakını, huylarını, beğenilen insani sıfatları ve onları kazanarak, onunla ahlakını süsleme yollarını beyan eden İslâm-i öğretileri kapsamaktadır. Takva, adalet, sadakat, doğru sözlülük, emanet ve vs.. gibi.

Üstat Mutahhari şöyle der:

“Ahlâkî bölüm; İnsanın ruhsal sıfatlar ve manevî özellikler bakımından nasıl olması gerektiğini gösteren emir ve konuları kapsar.”[9]

Ahlak ilmi, dinin bu bölümünü açıklar.

3- AHKÂM (Hükümler)

Bu bölüm iş ve amellerle ilgilidir. Yani insana; neleri yapması gerektiğini (vacip), hangi amelleri yapmasının daha iyi olduğunu (müstahab), neleri yapmaması gerektiğini (yasak- haram), neleri yapmamasının daha iyi olduğunu (mekruh), hangi işlerin yapılıp yapılmamasının aynı değer taşıdığını (mubah) öğretir. Dinin bu kısmını açıklama vazifesi “Fıkıh ilmi” ne aittir.

Hatırlatma: Bu saydıklarımız, İslâm alimlerinin, dinin boyutları konusundaki yaygın görüşleridir. Batılı düşünürler, bu üç boyutu kabul etmekle beraber din için, başka boyutlarda zikretmişlerdir.

Bu boyutlardan birisi, dinin Masal (dasitan) boyutudur. İlahi dinlerin metninde, mukaddes muhtevası olan, harekete itici, tarihi hikâyeler gelmiştir. Genellikle bunların ahlâkî ve manevî etkisi vardır. Örneğin peygamberlerin hikâyeleri, bunun en açık örneğidir. Bu gibi hikâyelerin, birçok örneği Kuran’ı Kerim de mevcuttur.

Bu hikâyelerden maksat, halkın tarihte gerçekleşmiş olaylar hakkında bilgilerinin çoğalması için değildir. Asıl amaç; halkın, ıslahı, eğitimi ve geçmiştekilerden ibret alması olayıdır.

Batılı din düşünürleri özellikle Yahudilik ve Hristiyanlık dinine göz gezdirdiklerinde bu dinlerin mukaddes kitaplarında akli selim hiç kimsenin kabul edemeyeceği uydurma ve düzmece masallar nakledildiğinden, çaresiz şöyle demek zorunda kalmışlardır: “İlahi dinlerde gelen hikâyeler uydurma olabilirler. Zira onlardan asıl kasıt onların eğitim ve öğretim yönüdür.”

Oysaki; bu konu Kuran’ı Kerim de gelen hikâyeler konusunda kesinlikle kabul edilemez. Zira o, şüphesiz haktır ve hiçbir batıl onda yoktur. “Ona önünden de arkasından da batıl gelmez. O, hikmet sahibi, çok övülen Allah’tan indirilmiştir”[10]

Elbette biz de, Kuran’ı Kerimin bazı ayetlerinin temsil yönü olduğunu kabul ediyoruz.[11] Yani düşünülür hakikate, hissedilen bir elbise giydirmiştir. Lakin, anlatılan olayın temsili olmasıyla, uydurma olması arasında dağlar kadar fark vardır.

KONUNUN ÖZETİ:

1.Dinin beşere öğrettiklerini üç gurupta toplayabiliriz: Akaid, ahlak, ahkâm

2.Akâit bölümü; varlık âlemini, onu yaratana, başlangıç ve sonunu doğru şekliyle sunan, öğretilerini kapsar. Kelâm ilmi gerçekte, dinin bu kısmına merbuttur. Bu yüzden ona “Akâit ilmi” de denir.

3.Ahlak bölümü; İyi ve kötü ahlakı, ve onları kazanma yollarını beyan eden İslâm-i öğretileri kapsamaktadır. Dinin bu kısmına merbut olan ilme, ahlak ilmi denir.

4.Ahkâm; Dinin, vacip, haram, müstahab, mekruh, mubah işleri insana tanıtan kısmına denir. Bu kısma merbut olan ilme, fıkıh ilmi denir.

5. Adı geçen kısımlara ilaveten, İlâhi dinlerin metninde, mukaddes muhtevası olan, harekete itici, ahlâkî ve manevî boyutu olan tarihi hikâyelerdir. Batını din düşünürleri, dinin bu kısım öğretilerine “Hikâye boyutu” adını vermişlerdir. Bu hikâyelerin uydurma olabileceğine inanmaktadırlar. Ama bu görüş Kuran’ı Kerimde gelen kıssalara (hikâyelere) nispet kabul edilemez.

DİN HAKKINDA ARAŞTIRMA YAPMANIN GEREKLİLİĞİ

İlk önce hangi sebep veya sebeplerin, dinin doğru veya yanlış olduğu, konusunda araştırma yapmayı zarurî kıldığına bakılmalıdır. Niçin dini bulup, onu kabullenerek dediklerini yerine getirmemiz gerekiyor?

Hür düşünen her insan bu araştırmayı gerekli ve zarurî bilir. Bundan kaçınmayı ise kesinlikle doğru bilmez. İnsan, aklının hükmüne göre nübüvvet ve peygamberlik iddiası edenlerin, gerçekten Allah’ın peygamberleri olup olmadığını araştırmalıdır. Bu araştırmasında da ya onların kesinlikle yalancılar olduğuna mutmain olmalı, veya eğer hak ve doğru dediklerine inanırsa, onların dediklerini kabul ederek emirlerini yerine getirmelidir. Zira;

1-İnsan, zaten ve fitrî olarak kendi saadet ve kemelini arar. Bu insan faaliyetlerini harekete geçiren gerçek neden (zata olan sevgi) den kaynaklanmaktadır.

2-Peygamberlik iddiası edenin sözü şudur: “Her kim benim dediklerimi(öğrettiklerimi) kabul eder ve ona amel ederse, ebedi saadete ulaşır. Ama eğer kabul etmezse; sonsuza dek azap ve işkencede olacaktır.

3-Bu iddianın doğru olmasının imkânı vardır. Yani insan peygamberlik iddiası edenin yalancı olduğuna kesin inancı yoktur.

4- İnsanın ebedi saadet veya azap ihtimali çok önemli olup, hiçbir konu bu konu kadar önem taşımadığından, peygamberlerin iddialarının doğruluk ihtimali az olsa bile, insanın aklı, peygamberin sözlerinin doğru olup olmadığında düşünülmesi gerektiğine hükmeder. Özellikle bazı şahit ve deliller sonucu bu ihtimal çok yüksek olursa, bu araştırma kaçınılmaz olacaktır. Eğer gözleri görmeyen biri, yolda giderken birisi ona: “On adım daha gidersen, devamlı işkence olacağın bir kuyuya düşeceksin; Ama eğer sağ taraftan gidersen devamlı ve en iyi nimetlerinden

faydalanacağıın güzel bir bahçeye gireceksin.” derse, köre de onun sözlerinin doğru olabileceğine ihtimal verirse mutlaka akli, sözün doğru olup olmadığına araştırma yapmasının, en azından ihtiyat ederek, yolunu ve yönünü değiştirmesinin gerektiğine hükmeder. Bu yüzden eğer bir şahıs; tarih boyu zincirleme olarak seçilmiş yüce insanların: “Biz Allah tarafından, insana ebedi saadet yolunu göstermek için geldik” iddiası ettiklerini bilir. Öte taraftan, bu şahısların Allah’ın emirlerini insanlara ulaştırıp; onları hidayet etmek için hiçbir zorluk ve çabadan kaçınmadıklarını, işkence ve zorluklara katlandıklarını hatta, canlarını fedâ ettiklerini görürse ona yakışan, bu iddiayı edenlerin sözlerinin doğru olup olmadığını araştırmasıdır.

Diğer bir deyimle: Muhtemel zarar ve ziyânı def etmek aklın kesin hükümlerinden biridir. Aklın bu hükmü, ihtimal ve muhtemelim olasılığının güçlü ve zayıflığına göre güçlü ve zayıftır. İnsana bir taraftan zarar gelmesinin olasılığı ne kadar fazla, zararın kendisinde ne kadar azim olursa, aklın, o zarardan kaçınılması gerektiği hükmü de o kadar uyarıcı ve etkili olur.

insanın din konusunu kabul etmemesi neticesi, uğrayacağı ihtimali zarar, ebedi azaptır. Bu ihtimali zarar çok büyük ve dehşet verici olduğundan, dinin doğruluk ihtimali, ne kadar az olursa olsun, insan aklının, (ihtimali zararı def etmenin gerekliliği) konusundaki hükmünün gücü sabittir.

İnsanın, kendi zatına olan sevgisi, çıkarıcılık ve zarardan kaçan içgüdüüne, ilaveten insan vücudunun, insanı din hakkında araştırmaya iten diğer bir boyutu “Hakikati ve gerçekleri tanıma” boyutudur. İnsan fıtrî olarak hakikate ulaşmak ister. Araştırıp gerçekleri bulma onun canıyla iç içedir. Bu duygu, insanı, dini konuların doğru veya yanlış olduğu hakkında araştırma yapmaya iter.

Acaba bu cihanın bir yaratanı var mı?

O yaratıcı kimdir? Ne gibi özellikleri ve sıfatları vardır?

Allah’la insanın irtibatı nasıldır?

İnsanın maddi bedenine ilaveten maddi olmayan bir ruhu var mıdır?

Acaba dünya yaşamından sonra başka bir yaşam var mıdır?

Dünya yaşamıyla ahiret yaşamı arasında nasıl bir bağlantı vardır?

Bu ve buna benzer yüzlerce soru, hakikati arayan gerçekçi insanın, yakasını, ikna edici bir cevaba ulaşıncaya kadar bırakmayıp, devamlı onu kendisiyle uğraştırır.

Her dinin inanç bölümü, gerçekte o dinin bu gibi sorulara verdiği cevaptır.

KONUNUN ÖZETİ:

1. Hakikatçi ve dürüst bir insan dinlerin doğru veya yalan olduğu konusunda araştırma yapmayı gerekli ve zarurî bilir. Zira:

a) İnsan, zaten ve fıtrî olarak kendi saadet ve kemelini arar.

b) Peygamberlik iddiası eden “Her kim benim dinimin dediklerimi(öğrettiklerini) kabul eder ve ona amel ederse ebedi saadete ulaşır. Ama eğer kabul etmezse devamlı azap ve işkencede olacaktır.” demektedir.

c) Bu iddianın doğru olma ihtimali vardır.

d) Muhtemel olan şeyin güçlü oluşu ihtimalin zayıflığını telafi eder. Bu dört asla dayanarak akıl; “İhtimali olan bir azim zararı (ebedi ıstırapı) defetmek ve ihtimali olan azim bir faydaya ve kara (ebedi saadete) ulaşmak” için peygamberlik iddiası edenin sözlerinin doğru olup olmadığını öğrenmenin gerekli olduğuna hükmeder.

2. Çıkarıcılık ve zarardan kaçma içgüdüsüne ilaveten insan vücudunun, insanı din hakkında ve peygamberlik iddiası edenin sözlerinin doğruluğunda araştırmaya iten diğer bir boyutu “Hakikati ve gerçekleri tanıma” boyutudur.

BEŞERİN DİNDEN BEKLENTİLERİ[12]

Geçen konumuzda dinler hakkında araştırma yapmanın gerekliliği konusunda, açıklama yaparak; özgür bir düşünceye sahip olan insanın, kendi aklının hükmü gereği din hakkında araştırma yapmak için gerekli isteğe sahip olduğunu demiştik. Şu soruyu kendimizden sormamız yerinde olur: İnsanın dine, ne gibi bir ihtiyacı vardır? Dinin insana olan yararı nedir?

Diğer bir deyimle (insanın dinden beklentisi nedir?)

Bu sorunun kısaca cevabı şudur: İnsanın dinden beklentisi; onu dünya ve ahirette, en yüce kemâl ve saadete ulaştırmasıdır. Bu çok büyük bir beklenti olup dinin dışında hiçbir şey bu beklentiye yanıt veremez. Bu konuda başka seçenekte yoktur.

Elbette bu temel ve büyük ihtiyacın yanında başka cüzi beklentiler de vardır.

1-İstidlal ve ispat edilebilme gücüne sahip olmalıdır. Yani akıl ve mantık tarafından desteklenmelidir. Diğer bir deyimle, onun temel öğretileri, aklın yanında batıl ve kabul edilmesi mümkün olmayan şeyler olmamalıdır.

2-Yaşama anlam vermelidir. Yani insanı hiçlikten kurtarıp yaşamın saçma ve boş olduğu düşüncesini kafasından silmelidir.

3- Ümit vermeli, teşvik etmeli, arzulanmalıdır.

4- İnsani ve toplumsal hedeflere kutsiyet verebilmelidir.

5- Yükümlülük getirmeli, sorumluluk altına almalıdır.

Burada birinci ve ikinci şıklar, daha önemli ve esastır. Birinci beklenti; yani bir dinin inanç esaslarının mantıkî olması, onu kabul etme ortamını oluşturup onu kabul edilebilir bir konuma getirerek, karanlığı ve perdeleri ortadan kaldırır.

İkinci beklentiye gelince; şunu demek gerekir; biz insanların dünya yaşantısı, devamlı olarak dert, ızdırıp ve zorluklarla iç içedir. Yani biz, her zaman kendimizi istenilmeyen bir durumda

buluruz. Bunlardan bir kısmı fikir, tedbir ve teknolojinin ilerlemesiyle giderilmiş olmasına veya giderilmesi mümkün olmasına rağmen, diğer bir kısmı bu şekilde değildir. İnsan tek başına

onları aşma gücüne sahip değildir. Onlardan bazıları:

a)İnsan devamlı hakikati arar. Gerçeği tanımayarak, hatada olabilme ihtimalinden azaptadır.

b)İnsan hayrı arzular. Pak, günahsız, dürüst ve masum olmak ister. Kötü hareketler ve dürüst olmayan işlere düşmüş olabilmek ıstırap vermektedir.

c)İnsan ebedi yaşamı arzular. Hayatının bitiş noktası olan ölüm onu korkutmaktadır.

d) İnsan sonsuzluğu (ebediyeti) arar. Noksanlık ve sınırlar onu rahatsız eder.

e)İnsan doğumundan itibaren yaşamı boyu diğerlerinden, daha az cismi, ilmi vs...yararlar sağladığı veya daha az imkânlarla sahip olduğunu görmekten rahatsız olup, ıstırap duymaktadır. Sadece din, insanların yaşamlarına anlam bağışlayıp, onlara zorluklara tahammül etme gücü ve huzur verebilir.

Eğer insan; evrenin, kullarına karşı cimri olmayan, herkesin onun yanında da eşit olduğu, takvanın dışında, bir şeyle rızayetini kazanmanın mümkün olmadığı; adil, hiçbir yaratığına zerre kadar zulüm etmeyen, Hekim, Rahman ve Rahim olan bir yaratıcısı, olduğunu bilirse, bir anda bütün hüznün ve dertler çehresinden yok olarak rızayete dönüşür. Artık ıstırap ve acılar, sevgilisine ulaşmak isteyen, aşık için tatlıdır. İşte bu, ariflerin ve bilenlerin bin dermana değişmeyecekleri derttir.

Ey hakikati arayan! Bilmek istersen doğrusunu
derdi olan alır, hakikatin kokusunu"[13]

KONUNUN ÖZETİ:

1.İnsanın dinden beklentisi; "Onu dünya ve ahirette, en yüce kemâl ve saadete ulaştırmasıdır."

2. Bu temel ve büyük ihtiyacın yanında başka cüzi beklentiler de vardır: a) İstidlal ve ispat edilebilmelidir. b) Yaşama anlam vermelidir. c) Ümit vermeli, teşvik etmelidir. e) İnsani ve toplumsal hedeflere kutsiyet vermelidir. f) Yükümlülük getirmeli sorumluluk altına almalıdır.

3. Biz insanların dünya yaşantısı, devamlı olarak dert, ıstırap ve zorluklarla iç içedir. Bunlardan bir kısmı fikir, tedbir ve teknolojinin ilerlemesiyle giderilmiş olmasına veya giderilmesi mümkün olmasına rağmen, diğer bir kısmı bu şekilde olmayıp, insan tek başına onları aşma gücüne

sahip değildir. Örneğin: kabullendiği şeylerin yanlış olma ihtimali; kötülöklere bulaşmış olma olasılığı; ölmek, yok olmak, eksiklik, kısıtlılık ve bazı nimetlerden mahrum olma düşüncesi...gibi

4. Eğer insan; evrenin Hekim, Rahman ve Rahim olan, takvanın dışında hiçbir şeyle yanında aziz olunamayacağı, hiçbir yaratığına zerre kadar sitem etmeyen bir yaratıcısının olduğunu bilirse, bir anda bütün hüznün ve dertler çehresinden yok olarak rızayete dönüşür. İşte "Dinin yaşama anlam vermesi"nin manası" budur.

DİNİN İNSANDAN BEKLENTİSİ

Din, inanç ve hükümler topluluğu olduğundan, onun insandan veya başkasından olan beklentisi hakkında konuşmamız mümkün değildir. (Dinin insandan beklentisinden) kasıt dini var edenin, yani Yüce Allah'ın insandan olan beklentisidir.

Kısaca, dini var edenin insandan beklentisi; insanın dini inançları kabul ederek onlara kalpten inanması, onun emir ve hükümlerini yerine getirmesi, dinin istediği şekilde ahlak ve hareketlerini süslemesi, rezaletleri kendisinden uzaklaştırarak, faziletleri onların yerine bırakmasıdır. Bunların insan için, insanın yararına olduğunu, dememize gerek olmadığı açıktır. Yani eğer dinin ondan bu beklentileri vardır diyorsak; bu dinin insandan, kendisinde var olan sermayeleri, din için sarf ederek kendisindeki bir şeyleri azaltarak dine vermesi anlamına gelmez. Bu konudaki, araştırma sadece insanın kendi hayrınadır. Diğer bir deyimle; dinin insandan istediği, insanın kendisini kemâle ulaştırarak, en üstün ve yüce İlâhi bağışlardan faydalanmasıdır.

“De ki: Ben sizden bir ücret istemişsem, o sizin olsun. Ücretim yalnız Allah’a aittir”[14]

KONUNUN ÖZETİ:

1. Dinin insandan beklentisinden kasıt, dini var edenin insandan beklentisidir.
2. Din sahibinin insandan beklentisi; dini inançları kabul ederek onlara kalpten inam getirmesi, onun emirlerini yerine getirmesi, kötü sıfatları kendisinden uzaklaştırarak faziletleri onların yerine bırakmasıdır.
3. Gerçekte dinin yaratıcısı insandan, dini kabul edip ona amel ederek kendisini kemâle ulaştırmasını, en üstün ve yüce İlâhi bağışlardan faydalanmasını istemektedir.

DİNE EĞİLİMİN NEDENİ

Din, insanlık tarihiyle birlikte var olan bir gerçektir. Bu açık ve bilinen gerçeği, dini inkâr edenlerde kabullenmişlerdir. Varlık âleminin başlangıcı (mebde) unvanıyla Allah'a olan inanç ve tapınma, bütün zamanlarda, mekânlarda, aralarındaki kültürel ihtilâflara rağmen, bütün toplumlarda çeşitli şekillerde zuhur ederek varolmuştur.

Bu inkâr edilmez gerçek, dinin asalet ve hakkaniyetine inanmayan, onu batıl ve hurafe bilen kimseleri, tarih boyunca insanların dine yönelmelerini tevil edip, bunun asıl sebebinin tekrar gözden geçirme telaşına itmiştir. Doğrusu, varlık âleminin kaynak ve esasının Allah olduğunu kabul etmeyen biri için, Allah'a inanıp ona tapmaya yönelen büyük insaniyet kervanı, ağır ve dehşet verici bir gerçek olup, ne şekilde olursa olsun bunu tevil etmesi gerekir.!!

Bu konuda ileri sürdükleri görüşleri, bazen o kadar değersiz ve saçma ki insanı hayretlere düşürüyor. Burada kısaca bu görüşlerden bazılarını inceleyeceğiz.

“KORKU” GÖRÜŞÜ

Froyd[15] İleri sürdüğü görüşlerinin (kuramlarının) bazılarında; korkunun, Allah'a ve dine inancın

kaynağı olduğunu savunmaktadır.[16]

Bu görüşün açıklaması kısaca şöyledir: Sel, tufan, deprem, hastalık ve ölüm gibi korkutucu tabii olaylar karşısında bu olayların hepsi için ortak bir nedene inanarak ona Allah dediler. Froyd’a göre; Allah insanların yaratıcı değil, mahlukudur. Gerçekte insanların zihinlerinde dini inançların oluşmasının asıl sebebi, bu olayların zararlarından korunma arzusudur. İlk insanlar, zararlı olayların karşısında içerisine düştükleri korku ve ıstıraptan kaçmak için, gittikçe kudret sahibi, şuurlu ve tabiata hâkim bir varlığa inanmaya başladılar. Böylece rica, kurban, ibadet, dua ve buna benzer şeyler, vasıtasıyla bu varlıkların muhabbet ve sevgisini kazanarak, kendilerini tehlikelerden kurtarmaya çalıştılar.

“CEHALET” GÖRÜŞÜ

Will Dourant, Bertrant Russell gibilerine göre; ilk insanlarda Allah’a olan inancın sebebi cehalettir. İlk insanlar, güneş, ay tutulması, yağmur ve rüzgar gibi olaylarla karşılaşınca bunlar için tabii ve özel bir neden göremedi ve bulamadı. Bu olaylar için, Allah adında bir sebep yaratarak; böylece tabii nedenleri görülmeyen şeyleri ona isnat etmeğe başladı. Sonrada o Allah insandan rahatsız olup, yer ve gök belâlarına müptela etmesin diye, onun karşısında eğilip ona ibadet etmeğe başladılar.

BU İKİ GÖRÜŞÜN DEĞERLENDİRMESİ

Bu iki görüşün reddi için birkaç konuyu zikretmekte fayda vardır:

- a) Bu iki görüş sadece teori ve varsayımdır. Bu iki görüşü, kanıtlamak için, hiçbir tarihi delil yoktur.
- b) İnsanların bir gurubunun, veya hepsinin cehalet ya korku yüzünden Allah adında bir varlığı kabul ederek ona taptıklarını farz edersek bile, mantıki açıdan (Allah yoktur. Bütün dinler yalan ve boştur) sonucunu alamayız. Bu görüşler, en fazla -doğru oluşlarını farz edersek- halkın din ve Allah’a olan inancının yanlış olduğunu ispat edebilir. Bu ise, Allah’ın var oluşunu veya dinlerin gerçek olduğunu inkâr etmekten farklıdır.

Örneğin; insanlık tarihi boyunca yapılan ilmi buluşların birçoğu, meşhur olmak, para veya toplumsal kariyer kazanmak için gerçekleştirilmiştir. Bu sebeplerin hepsi doğru olmayıp, ahlak dışıdır. Ama ilmi bir buluşun sebebinin doğru olmaması kesinlikle onun batıl ve geçersiz olduğunu da göstermez.

Özet olarak bu görüşlerde insanı bir şeye yönlendiren (Harekete geçiren) şeyle insanın ona doğru hareket ettiği veya ele getirdiği şey, birbirleriyle karıştırılarak birinin batıl olması halinde, diğerinin de batıl olacağını zannetmişlerdir.

- c) Bu görüşlerin batıl olduğunu ispat eden gerçekler çoktur. Korku görüşünün batıl oluşuna birkaç delil:

1.Tarih, dini haberleri getiren ve insanları Allah'a inanmaya davet eden kimselerin, devamlı olarak halkın en cesuru olduğunu, en ağır işkenceler karşısında bile, davetlerinde direnerek, ondan vazgeçmediklerini göstermektedir.

2. Tarih boyunca ve günümüzde kesinlikle Allah'a inanmayan sürülerce korkak insanlar olmuş ve vardır.

3. Eğer Allah'a inancın asıl kaynağı tabii olaylardan korkmak olsaydı, tabiat olaylarının birçoğunun, kontrol altına alındığı günümüzde Allah'a olan inancın yok olması, en azından önemini kaybederek zayıflaması gerekirdi. Oysa günümüzde Allah'a ve dine yöneliş, en gelişmiş ve yaygın konulardır.

Cehalet görüşü nün batıllığını gösteren delillerde çoktur. Sadece dünyanın, en meşhur bilim adamlarından birçoğunun samimi kalpten Allah'a inandıklarını bilmek yeterlidir. Anıştayn (Einstein), Galile, Niyaton ve diğer binlercesi bunlardan bazılarıdır.

d) Bize göre insanların dine yönelmelerinin iki nedeni vardır:

1- Var olan her şeyin bir sebep ve var edeni gerektirdiğini, hem oluşması, hem de oluşmaması mümkün olan bir şeyin kendi kendine var olmasının imkânsız olduğunu anlıyorlardı. (Her resmin, bir ressamının olmasının gerekliliği gibi)

2-Tarih boyu bütün insanlarda, samimi kalpten Allah'ın varlığını kabullenmek ve ona tapmaya yöneliş sırlı bir güç olarak günümüze kadar gelmiştir. Yani hakikati arama, güzele yönelme duyguları fitrî olarak bütün insanlarda var olmuştur. Bunu öğrenmeye gerek olmadığı gibi, Allah'ı tanıma ve ona tapma duyguları da bütün inanlarda olmuş ve olacaktır. İşte onları Allah'a tapmaya itende bu ilahi fitrattır.

İnsanların dine yönelişleri konusunda başka görüşlerde vardır. Ama bu görüşleri nakledip delilleriyle reddetmek bu kitabı aşacağından bu kadarıyla yetiniyoruz.

-Önemli birkaç nokta-

1-insanların, dine yönelişlerinin kaynağı konusunda ileri sürülen görüşleri incelediğimizde, bu görüşleri ileri sürenlerin, dini reddetme konusunda, ne kadar büyük taassuba sahip olduklarını anlarız. Buradan da aşırı sevgi ve nefretin insanın akıl gözünü kör ettiği, hakikati de ortaya çıkarmaktadır.

2-Bu görüşlerin sahipleri, başlangıçta Allah'a ve dine yönelme konusunda, hiçbir akıllı ve mantıksal amaç olmadığını, farz ettiklerinden dolayı saçmalayıp, özel psikolojik sebepleri bu yönelişin ortaya çıkma nedeni olara zikretmişlerdir. Bunlar doğal olayların nedenlerini, bilmeyerek; bunların sihir ve cadı olduğunu zanneden, ilk insanlarla aynı konumdadırlar. Ama eğer insanların dine yönelmelerinin akıllı, mantıklı ve münasip nedenleri olduğu açıklığa kavuşursa bu görüşler birazcık sahip oldukları itibarlarını da kaybedeceklerdir.

KONUNUN ÖZETİ:

1. Din tarihi, insanlık tarihiyle beraber olagelmıştır.
2. Allah'ın varlığını inkâr edenler, tarih boyunca dini kabul eden azim insanlık topluluğunu, Allah'ın varlığını inkârla mutabık olacak bir şekilde tevcih etmeye çalışmışlardır.
3. "Korku" görüşünü savunanlara göre; tabii (doğal) olayların sebeplerine (illetlerine) karşı olan korku, insanın bütün korkutucu sebeplere "Allah" adında ortak bir kaynak bulmalarını neden oldu. İnsanların düşüncelerinde dini inançların oluşmasının nedeni, bu amillerin zararlarından korunma isteğidir.
4. İlk insanların Allah'a inanmalarının sebebi; güneş, ay tutulması ve bunun gibi hadiselerin doğal nedenlerine olan cehaletleridir. Onların yanında Allah, sebeplerini bilmedikleri olayların etkenidir.
5. Her iki görüşte kanıtlanmayıp, sadece bir teoridir.
6. Bu varsayımların (faraziyelerin) doğru olabileceklerini kabul edersek bile bu sadece, halkın dine ve Allah'a inancının nedenini tanıtır. Bu sebeplerin yanlış olması kesinlikle Allah'ın varlığını reddetmez. Zira bir amelin veya inancın sebebinin doğru olup olmamasıyla, o amelin veya inancın kendisinin doğru olup olmaması ayrı şeylerdir. (Tahrik edenle, Tahrik edilen arasında fark bırakmak zarurîdir.)
7. Korku faraziyesi yanlıştır, zira; a) Din ve Allah hakkında haber getirenler her zaman halkın en cesurları olmuşlardır b) Geçmişte veya şu anda Allah'a inanmayan birçok korkak insan vardır c) Günümüzde tabibi olaylardan korku büyük bir oranda ortadan kalkmıştır. Ama Allah'a olan inanç yaygın şekliyle devam etmektedir.
8. Cehalet faraziyesi de doğru değildir. Zira dünyaca ünlü birçok bilim adamı Allah'ın varlığını kabullenmişlerdir.
9. Hakikatte insanların dine yönelişlerinin iki nedeni vardır. a) İnsanın akli, her var olanın bir var edicisi olduğuna hükmeder b) İnsan fıtratı Allah'ı tanımaya ve ona tapmaya yöneliktir.

BATIDA DİNDEN KAÇIŞIN SEBEPLERİ[17]

Bildiğiniz gibi Avrupa'da, özellikle 18. Asırdan bu yana, halkın büyük bir kısmı dinsizliğe yönelerek, çok az insan bir dini kabullenmeye yanaşmıştır. Batıda dinden kaçış ve dinsizlik, bir kısım etkenlerin sonucudur. Biz burada sadece bunlardan önemlilerine değineceğiz:

1-KİLİSENİN DİNSEL KAVRAMLARININ YETERSİZLİĞİ

Batıda dini önderlerin, onların başında da kilisenin dini kavramlar konusunda yaptığı açıklamalar, zayıf ve yetersiz olup; aklın kabul edemeyeceği şeylerdir. İnsan herhangi bir düşünceyi kabul etmedikçe, aklının onu rahat bırakmayacağı açıktır. Her din ve düşüncenin başarısının ilk şartı, akli selimle çelişmemesidir.

Örneğin kilise, Allah'tan insani bir görünüm ileri sürerek, insana benzer bir Allah'ı tanıtmaya çalışmaktadır. Vücudu, ayakları, gözleri, kulakları, insanların sahip olduğu gibi, ama daha büyük elleri olan Allah'a (Tanrıya) inanmaktadırlar.

Eğer çocukluk yıllarında insana, daha sonraları büyüyüp, ilmi bakımdan ilerledikten sonra, kabul edemeyeceği bir Allah'ı tanıtırlarsa, bu aşamada (büyüdüğünde) kendi düşüncelerini ıslah ederek, doğru şekilde Allah'ı tanıyacağına, Allah'ın varlığını inkâr etmesi uzak bir ihtimal değildir.

Flamaryun "Tabiatta Allah" adlı eserinde şöyle der:

"Kilise, insanlara Allah'ın sağ gözüyle, sol gözü arasındaki uzaklığın 6 bin fersah olduğunu tanıttı"

2-KİLİSENİN BASKILARI

Kilise, dini kavramlar konusundaki kendisine has tefsirlerini (yorumlarını) kabullendirmek ve halkı bu görüşleri kabul etmeğe zorlamak için, hiçbir baskıdan kaçınmıyordu. Hatta kilisenin kabul ettiği, ama doğrudan dinle bağlantısı olmayan bazı ilmi konular bile –Örneğin dünyanın sabit olması, hareket etmemesi, güneşin dünya çevresinde dönmesi gibi...- ölümle sonuçlanan bir suç sayılıyordu.

Kilisenin orta çağda "Engizisyon" veya "İnanç teftişi" adlı mahkemeleri vardı. Bu mahkemeler kiliseye karşı olan görüşleri bulup ortaya çıkararak cezalandırıyorlardı.

Will Dourant, bu mahkemeler tarafından yapılan işkenceler hakkında şöyle diyor:

"İşkence yöntemleri zaman ve mekanlara göre, değişiyordu. Bazen mahkumun ellerini arkadan bağlayıp, o şekilde asarlardı. Bazense hareket edemeyeceği şekilde bağlayıp boğazına boğulacağı şekilde su dökerlerdi. Veya kollarını ve ayaklarını, o kadar sıkı bir şekilde ipe bağlardı ki, etine batıp kemiğine dayanırdı."[18]

Yine kendisi şöyle diyor:

"1480 yılından 1488 yılına kadar, yani 8 yıl içerisinde 8800 kişi yakılarak öldürülürken, 96494 kişiye çeşitli ağır cezalara çarptırıldılar. 1480 yılından, 1808 yılına kadar yaklaşık olarak 31912 kişinin yakılıp, 291450 kişininse son derece ağır cezalara çarptırıldığı tahmin ediliyor."[19]

Mezhep liderleri diye tanınan bu şahıslar, tarafından yapılan bu dehşet verici hareketlere halkın tepkisinin; dini ve dinin esas inançlarını, sonuçta Allah'ı inkârdan başka bir şey olmayacağı da açıktır.

3-FELSEFİ KAVRAMLARIN YETERSİZLİĞİ

Bu etkeni açıklamadan önce, bir kısım dakik felsefi konuları açıklamamız gerekecektir. Buda bu kitabın sathında değildir. Ama şunu bilmek gerekir ki, batıda İlahiyat ve Kelâm ilmi çok önemli ve çeşitli sorunlarla yüz-yüze olduğundan Allah'ın varlığı ve diğer dinsel olaylar konusunda, aklın beğenip kabul edeceği doğru bir açıklama getirememiştir.

Batıda felsefi, özellikle İlahiyatla ilgili kavramların, ne kadar zayıf olduğu biraz olsun açığa kavuşsun diye Russell'in[20] bu konudaki bazı sözlerini sizlere naklediyoruz. Russell'in Allah'ın varlığında şüphesi vardır. Ama amelen dinsizdir. Russell (Niçin Hristiyan değilim) adlı kitabında şöyle yazıyor:

“Gençlik yıllarında bu delil hakkında iyice düşünüyordum. Bu delili uzun bir müddet kabul ettim. Ama 17 yaşlarında “Can İstivart’ın” yaşamını okurken, şu cümlesiyle karşılaştım: “Babam bana, beni kim yaratmıştır? Sorusunun cevabı yoktur, derdi. Zira arkasından hemen şu soru söz konusu edilir: “Allah’ı kim yaratmıştır?” Onun bu sade cümlesiyle “Sebeplerin sebebi” delilinin yalan olduğunu anladım. Şu anda da onu yalan biliyorum. Eğer, her şeyin bir sebebi olması gerekirse, Allah’ın da bir sebebi olmalıdır. Eğer sebepsiz bir şey oluşabilirse, bu Allah’ta olabilir, âlem de. Bu delilinin boş ve yalan olması bu yüzdendir.”[21]

İslâm felsefesinin alfabesiyle tanışan biri, Russell’in sözlerinin, ne kadar değersiz ve yanlış olduğunu anlar. O, sebep kanununun (Her varlık bir sebebe muhtaçtır) olduğunu zannetmiştir. Oysa sebep kanunu şudur: (Her mümkün bir sebebe muhtaçtır) Kainatın ilk nedeni olan Allah baştan bu kanunun dışındadır. Örneğin (Her fasık yalan der) cümlesi ilk baştan, adil insanları kapsamaz.

Konuyu daha fazla aydınlatmak için, bazı felsefi kavramları açıklamak gerekir buda bu kitabın sathının dışındadır.*

4-TOPLUMSAL VE SİYASİ KAVRAMLARIN YETERSİZLİĞİ

Batıda, toplumda dinin hâkimiyeti kabul etmek demek yani, bireylerin hürriyetlerini tamamen yok etmek, sömürü sisteminin ve kendini Allah tarafından halkın hâkimi bilen fertlerin diktatör yönetimleri anlamına geldiği kabullendirilmiştir.

Halk Allah’ı kabul ettikleri taktirde, bireyin hâkim (devlet) üzerinde, hiçbir hakkı ve hâkiminde birey üzerinde hiçbir sorumluluğu olmayan mutlak güçlerin diktatörlüğünü kabul etmeleri, gerektiğini düşünüyorlardı. Öyleyse, Allah’ı kabul etmek demek; boğucu, baskı dolu korkunç bir toplumu kabul etmek demektir. Eğer, halk toplumsal hürriyet istiyorsa, Allah’ı inkâr etmek zorundadırlar, sonucuna varmışlardır. Böylece de halk toplumsal özgürlüğü seçerek, Allah’ı inkâr ettiler.

Asrımızın tahrif olmayan tek ilahi dini İslâm’da, dini önderler devamlı bu noktayı vurgulamışlardır. “Eğer onların halk üzerinde hakları varsa, halkında onlar üzerinde hakkı vardır.”

Örnek olarak Müminlerin Emiri Ali (a.s)’ın şu sözlerini nakletmekle yetiniyoruz:

“Yüce Allah benim hükümetimle (hilafetimle) bana, sizin üzerinizde hak karar vermiştir. Sizde aynı oranda benim üzerimde hakkınız vardır. Hak, her zaman iki taraflıdır. Birinin başkası üzerinde şu şekilde hakkı olur ki, onunda bunun üzerinde hakkı olsun. Başkalarının üzerinde

hakkı olup ta başkalarının onun üzerinde hakkı olmayan sadece Allah'tır. Yaratıkların böyle özellikleri yoktur. Zira o kullarına kadir ve hâkimdir. Onun çeşitli kazası sadece hak üzere gerçekleşir.”[22]

5-DİNDE İHTİSASI OLMAYANLARIN GÖRÜŞ BELİRTMELERİ

Halkın genelinin bilip inanmaları gereken Allah'ı tanıma esası çok sade ve fitrî olsa da İlahiyat kavramlarında (konularında) dikkatli, derin ve kapsamlı bir şekilde anlayabilmek çok karışık ve zor bir konu olup, zahmet isteyen bir iştir. Yüce Allah'ın isimleri, sıfatları (öz nitelikleri), ilahi kaza-kader, cebir, ihtiyar ve diğer birçok konu hakkında bahsetmek, Emiru'l-Müminin Ali (a.s)'ın tabiriyle: “Çok derin bir denizdir” herkes ona girip görüş belirtmez.

Maalesef hem batıda hem de doğuda herkes, kendine bu konuda görüş belirtme hakkı tanımıştır ve tanımaktadır. Bu da konuların yanlış bir şekilde halka aktarılarak, onların dinin hâkimiyeti konusunda şüpheyne düşmelerine neden olmuştur. Üstat Mutahhari, bu konuda şu olayı nakleder:

“Birisi, Allah niçin güvercine kanat verip de deveye vermedi? sorusu karşısında şöyle dedi: “Eğer devenin kanadı olsaydı, bizim yaşamımız mümkün olmazdı. Zira deve uçarken toprak ve çamurdan yapılan evlerimiz yerle bir olurdu”

Başka birine; “Allah'ın varlığına ne delilimiz vardır? Diye sorduklarında şöyle dedi: “Eğer bir şeyler olmasaydı, halk da bir şeyler söylemezdi”. [23]

Delilin batıl olması iddianın batıl olduğunu göstermez. Ama psikolojik açıdan, iddia için, ne zaman zayıf bir delil getirilirse; duyan onun doğruluğunda şüpheyne düşer, hatta bazen onun batıl olduğuna da inanır.

Dini inançlarda ihtisası olmayan şahıslar tarafından kalıcı ve güçlü olmayan bir şekilde savunulması, dinsizliğe yönelişin asıl sebeplerinden biridir.

6-DİNLE DÜNYA SAADETİNİN BİRBİRLERİYLE ÇELİŞTİĞİNİ GÖSTERMEK

İnsan eğilim ve içgüdülere sahiptir ki, ilahi hikmet, yaşamı düzene sokmak, kendi yaratılışının metninde istenilen hedefe insanı yönlendirmek için (bu eğilim ve içgüdüleri) onun vücudunda karar kılmıştır. Cinsel istek, çocuğa, ilim öğrenmeye, marifete ve güzelliklere yöneliş bunlardan bazılarıdır.

İnsanın bu duygularına tamamen kapılmaması gerektiği gibi öte taraftan, onları yok ve önemsiz sayıp, göz ardı ederek, onlarla savaşılamaz. İnsan, bu içgüdülerini ıslah etmeli, istenilen ve beğenilen bir düzeye getirerek onları yönetmelidir.

Şimdi eğer, Allah ve din adına bütün bu duygular inkâr edilir, kuru dindarlık ve soyutlanma kutsal, ama evlilik aşağılık bir hareket olarak algılanır; cehalet kurtuluşun, ilim sapıklığın sebebi; kudret ve servet bedbahtlığın fakirlik ise, saadetin kaynağı olarak tanıtılırsa bunların şiddetli bir

şekilde etkisinde olan insanın dini terk ederek Allah'ı inkâr etmesi tabidir. İşte bu batıda gerçekleşen ve doğuda ise Müslümanlar arasında bazı cahillerin yaymaya çalıştıkları şeydir.

Russell şöyle der:

“Kilisenin, öğrettikleri insanı iki bedbahtlık ve ümitsizliğin arasında bırakıyor; ya dünya bedbahlığı ve onun nimetlerinden ümidini kesmek ya da ahiret bedbahtlığı ve ümitsizliği... Kiliseye göre insan, bu iki şeyden birini seçmelidir. Ya dünyada bedbahtlığını (hüzün ve hüsrana) kabul edip ahiretin lezzetini tatmalı ya da dünyanın nimetlerinden faydalanmak istiyorsa ahiretin nimetlerinden mahrum olmayı kabul etmelidir.”

Ama bu düşünce temelden batıldır. Gerçek din, insanın hem dünya hem de ahiret saadetini birlikte temin edendir. Dinden kaçan ise, hem dünyada hem de ahirette bedbaht olup hüsrana uğrayacaktır.

Her akıl sahibi için, Niçin Allah insanı bu iki bedbahtlıktan birini seçmeye mecbur etmiştir?

Yoksa Allah cimrimidir? Sorusudur. Gerçek dini yükümlülükler, insanın dünya saadetini de temin eder. Üstat Mutahhari bu konuda şöyle diyor:

“Bazı tebliğcilerin, hakikat dışı eğitimlerinin, halkın dinden kaçmasında büyük rolü vardır. Allah'ı kabullenmenin; mahrumiyeti kabullenmeği, bedbahtlığı tahammül ederek; bu dünyanın lezzetlerinden el çekmeği gerektirdiğine inanmalarına sebep oldu. [24]

7-AHLÂKÎ VE AMELÎ FESATLAR

Dini kabul etmek insanın hareketlerine kayıt ve sınırlar getirir. Bu yüzden, maddi ve şehvetlere batmış, dini kendi hür hareketleri karşısında bir engel gören kimseler, dini inkâr ederek yollarını açarlar.

Kuran'ı Kerim, miadın gerçekleşmesi konusunda şüphesi olan kimseleri ilmi değil ameli şehvetleri yüzünden bu şüphe ve kararsızlığa düşüklerini bildirmektedir

“Fakat insan önündekini (kıyameti) yalanlamak ister”[25]

Öbür taraftan günahlar ahlâkî ve ameli fesatlar, hakkı ve hakikati tanımaya engeldirler. Tevhid, temiz toprakta yeşeren bir tohumdur. Çorak ve kötü toprak, onu çürüterek yok eder.

“Eğer insan ameli olarak şehvetine düşkün olur, maddeye tapar ve şehvetlerinin esiri olursa, yavaş yavaş düşüncelerinde (çevreyle uyumlu olma) aslına dayanarak onun ahlâkî ve ruhsal ortamına göre kendisin uyumlu eder.”[26]

Bu yüzden Yüce Allah Kuran'ın hidayet ediciliğini sakınanlara[27] ve uyarıcı özelliğini de şehvete batarak boğulmayan kimselere özgü olduğunu bildirmektedir.[28]

Son iki asırda batıda ahlâkî ve toplumsal fesadın, doruk noktasına ulaşması o halkın manevîyata yönelme ortamını azaltmıştır. Buda dini öğretilerin, hatta inanç açısından (inanç boyutunu dahi) inkâr etmelerine neden olmuştur.

“Sonunda, Allah’ın ayetlerini yalan sayarak ve onları alaya alarak kötülük yapanların akıbetleri pek fena oldu”[29]

İşte bu silahla Hristiyan batı, İspanyayı Müslümanların kontrolünden çıkardılar. Onlar Müslümanlar arasında ayyaşlığı, fuhuşu, şehvet peresliği yayarak; Müslüman safları arasında çatlaklar oluşturdular. daha sonra da çirkin düşüncelerini gerçekleştirdiler.

KONUNUN ÖZETİ:

Batıda dinden kaçışın ve dinsizliğe yönelişin sebepleri şunlardır.

1. Kilisenin ileri sunduğu dinsel kavramlarının yetersizliği: Kilise Allah’tan insani bir görünüm ileri sürmekteydi. İnsan gibi ama çok büyük bedene sahip olan bir Allah’ı insanlara tanıtıyordu. Bunu ise mutlaka, hiçbir akıl sahibi kabul etmez.
2. Kilisenin baskıları: Kilise, dini kavramlar konusunda yaptığı kendi yorumlarını zorla halka kabul ettirip, kendisine muhalif olanları en ağır cezalara çaptırıyor hatta onları öldürmekten rahatsızlık duymuyordu. Halkın bu baskı ve zulme karşı tepkisinin, dini ve Allah’ı inkârdan başka bir şey olmayacağı açıktır.
3. Felsefi kavramların yetersizliği: Batıdaki Kelâm ve İlahiyat, Allah ve diğer dini kavramlar hakkında doğru ve aklın kabul edebileceği bir açıklama getiremedi.
4. Toplumsal ve siyasi kavramların yetersizliği: Batıda, dinin hâkimiyetini kabul etmek demek yani, bireylerin hürriyetin tamamen yok etmek ve sömürü sistemini kabullenmek olarak dikte edilmişti. Bu yüzden halk, toplumsal adalete ulaşmak için din ve Allah’tan uzaklaştılar.
5. Din konusunda ihtisası olmayanların görüş belirtmeleri: Hem batıda hem doğuda geçmişte ve günümüzde yerinden kalkan herkes kendisine, dakik dini kavramlar konusunda konuşup görüş belirtme hakkı vermiştir. Buda, mantıklı ve akli selim insanların kabul etmelerinin mümkün olmadığı bir şeylerin, halka, din adına aktarılmasına sebep oldu.
6. Dinle dünya saadatinin birbiriyle çeliştiğini göstermek: Batıda insanlar, ahiret saadetine isteyen birinin dünya nimetlerinden uzaklaşması, ruhbanlığa, kuru mukaddesliğe yönelerek kudret ve serveti terk etmesi gerektiğine, sonuçta dünyada bedbaht olmak gerektiğine inandırıldı. Oysa gerçek din, hem dünya hem ahiret saadetine birlikte kapsayıp her ikisine de ulaşma yöntemini insana öğretmektedir.
7. Ahlâkî ve ameli fesatlar: Dini kabul etmek insanın davranışlarında bazı kısıtlamalar getirir. Bu yüzden dini kendi kayıtsız hareketlerinin karşısında bir engel gören şehvet sapıkları, dini inkâr etmekle kendi yollarını açmaktadırlar. Özellikle son iki üç asır içerisinde batıda ahlâkî ve toplumsal fesadın doruk noktasına ulaşması, halkın manevîyata yönelmesini büyük bir oranda azaltarak dini öğretileri inkâr etmelerine sebep oldu.

Dipnotlar

[1] -Bu tarifte ilmi Kelâma, hedef ve vazifesi göz önüne alınarak bakılmıştır. Üsteki tarif bu açıdan mantık ilminin tarifine benzer. “Mantık, onlara riayet etmekle (aklı) düşüncede hata yapmaktan koruyan kanunlar topluluğudur.

[2] -Mutahhari, Aşna’i ba Ulum’i İslâm, İntişarat-ı Sadra, c.2, s.9

[3] -Fatıha/4 “Ceza gününün sahibidir” Yine bakınız: Sâffât/53, Vâkıa/97, Hicr/35, Zâriât/6

[4] -Tevbe/33 “O (Allah), müşrikler hoşlanmasalar da (kendisi) dinini (şeriatını) bütün dinlere üstün kılmak için resulünü hidayet ve hak Din ile gönderendir”

[5] -Yunus/22 “Dini (ibadeti-itaati) yalnızca Allah’a halis kılarak: “Andolsun eğer bizi bundan kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız” diye Allah’a yalvarırlar”

[6] -Kâfirûn/61: “Sizin dininiz size, benim dinim de banadır” Allame Tabatabai “el-Mizan” da bu ayetin tefsirinde şöyle der: “Ayetteki, siz buta tapanların dininden kasıt yani; putlara tapmak size mahsustur”

[7]- Dini kuruluşlardan kasıt; dine ait olan toplumsal kurumlardır. Dini medreseler, camiler vs...

[8]- Can Heyk, Felsefe-i Din, Huda Yayıncılık, s.21, 26

[9] -Aşnai ba Ulumu İslâm, c.2, s.2, 10

[10] -Fussilet/42

[11] -Numune olarak bkn. Haşır/21, Fussilet/11, dikkat etmek gerekir ki, ayeti, temsile hamletmek, ancak şahit ve karineler böyle bir şeyi iktiza ederse caizdir.

[12] -Bu bölümün konularını, Dindarlığın faydaları, Dinin yaptıkların, insanın dine ihtiyacı, başlıkları altında da beyan edilebilir.

[13] -Celaledin Movlevi, Mesnevi, birinci defter, 628.beyt

[14] -Seba/47

[15] -Zigmon Froyd, (1856-1939); Avusturyalı meşhur psikolog. Çeşitli eserleri vardır. “Rüya tabiri”, “Cinsel istek konusunda üç görüş” “Tevahhum ve Tabu” bu eserlerden bazılarıdır.

[16] -Belki de bu görüşü ilk kez ibraz eden, Rumlu şair “Titos Lugeritos” tur. Miladi. 99 yılında ölmüştür. O şiirlerinden birinde şöyle diyor: “Allah’ı ilk yaratan korkudur.”

[17] -Bu bölümün konularını yazarken üstat Murtaza Mutahhari’nin “Materyalizme eğilim nedenleri” kitabından da faydalandım.

[18] -Will Dourant, Medeniyet tarihi, c.18, s.350

[19] -Aynı kaynak, s.360

[20] -Bertrant Russell, yirminci asrın en meşhur filozoflarından biridir. Eserleri birçok yabancı dillere çevrilmiştir.

[21] -Murtaza Mutahhari’nin, “Materyalizme eğilim nedenleri” adlı kitabından naklen, s.66, 67

[22] -Nahcu'l-Belaga, 207.Hutbe

[23] -Murtaza Mutahhari, Materyalizme eğilim nedenleri, s.108

[24] -Mürteza Mutahhari, "Materyalizme eğilim nedenleri", s.112

[25] -Kıyamet/5

[26] -Murtaza Mutahhari, Materyalizme eğilim nedenleri, s.114

[27] -Bakara/2: "O kitap (Kuran); onda asla şüphe yoktur. O, müttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir"

[28] -Yasin/69, 70: "Onun söyledikleri, ancak Allah'tan gelmiş bir öğüt ve apaçık bir Kuran'dır. Diri olanları uyarsın ve kafirler cezayı hak etsinler diye"

[29] -Rum/10